

СҮРӨТ САБАГЫ. ЖАҢЫЧА ИШТӨӨНҮН ЫКМАЛАРЫ

Заркунов М. А. ага окутуучу И. Раззаков атындагы Кыргыз Мамлекеттик Техникалык Университети. Кыргызстан. Бишкек шаары, Ч. Айтматов проспекти 66. E-mail: jyldyzmarat@gmail.com

Аннотация. Бул макалада көркөм сүрөт сабагындагы көйгөйлүү маселелер боюнча ой жүгүртүлүп, изилденип, буларга альтернативдүү ыкмалар сунуш кылынды. Дизайн жогорку мектебиндеги көйгөйлүү маселерди чечүү үчүн иш планына өз убагында өзгөртүүлөрдү киргизүү керек экендигин далилдейт.

Негизги сөздөр: академикалык сүрөт тартуу ыкмасы, архитектоника, иллюстрация, композиция, конструкция, конфигурация, объект, пластика, пластикалык анатомия, прогресс, пропорция, ритм, силуэт, сызык, торс, чийүү, чийүү геометриясы, фигура, эстетика.

НОВЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПО ПРЕДМЕТУ РИСУНКА

Заркунов М. А. старший преподаватель. Кыргызский Государственный Технический Университет им. И. Раззакова. Кыргызстан. Бишкек, проспект Ч. Айтматова 66. E-mail: jyldyzmarat@gmail.com

Аннотация. В этой статье представлены альтернативные подходы к проблемам по предмету рисунка путем размышлений и исследований (пути размышлений и исследований). Для решений проблемных задач Высшей школы дизайна, должен быть внедрён подход современного изменения учебного плана.

Ключевые слова: академический рисунок, архитектоника, иллюстрация, композиция, конструкция, конфигурация, объект, пластика, пластикалык анатомия, прогресс, пропорция, ритм, силуэт, линия, торс, черчение, начертательная геометрия, фигура, эстетика.

NEW METHODS OF TEACHING BY THE SUBJECT OF DRAWING

Zarkunov M. A. senior teacher. Of Kyrgyz State Technical University. I. Razzakov. Kyrgyzstan. Bishkek, Ch. Aitmatov Avenue 66. E-mail: jyldyzmarat@gmail.com

Abstract. This article presents alternative approaches to the problems on the subject of the pattern through reflection and research (ways of reflection and research). To solve the problem tasks of the Higher School of Design, the modern curriculum approach should be introduced.

Keywords: academic drawing, architectonics, illustration, composition, construction, configuration, object, plastic, plastic of anatomy, the progress, proportion, rhythm, silhouette, the line, torso, drawing, descriptive geometry, figure, aesthetics.

Азыркы мезгилде сүрөт сабагынын өтүлүшүнүн методикасына жогорку окуу жайларында чоң өзгөрүш жазаш керектигин бүгүнкү күндөгү кырдаал талап кылып жатат. Буга жогорку окуу жайларында беш жылдык толук окуу денгээлинен төрт жылдык бакалавр денгээлине өтүшү себеп болууда. Өтүлүүчү сабактардын сааттары кескин түрдө азайып, ушуга жараша өтүлүүчү темалардын сапаты да кескин түрдө төмөндөдө. Муну менен катар эле эң керектүү тема болгон адамдын **фигурасын** тартууга такыр эле убакыттын жетишсиздиги көйгөйлүү маселе катары калып жатат. Дизайн кесиби боюнча даярдалып жаткан студент үчүн бул орду толгус нерсе экендиги белгилүү. Буга чейин айтылып жаткан темага көптөгөн сааттар бөлүнүп берилген. Адамдын фигурасын тартуудагы теманын касиети, **конфигурациясынын** сызыктарынын түрдүү өзгөрүлүшү, **архитектоника**, **ритм**, **пластикасынын** келбетинин көлөмү өңдөнгөн нерселерди өздөштүрүп, студенттин **эстетикалык** табитин жогорулатуу үчүн чоң салым кошкон. Ал өзүнүн долбоор— композицияларында адам фигурасын сөзсүз колдонот. Жогоруда айтылган көйгөйдү чечүүгө болобу?

Дизайнерлер сүрөт сабагын өтүүдө **сызыктуу конструкция** ыкмасы менен өтүлүп келинген.

1-сүрөт.

2-сүрөт.

Бул ыкма **академикалык сүрөт тартуу ыкмасынан** убакытты аз талап кылат. Тегиздиктерди бири биринен бөлүп туруу үчүн **сызыктар** колдонулат, кээ бир тегиздиктин багытын көрсөтүү үчүн гана аз аздан штрих менен берилет (1-2-сүрөттөр). Академиялык ыкмада болсо убакыт көп талап кылынып, келбетинин көлөмүн чыгарууда жалаң **штрихтер**

менен иштелет. Копчүлүк иштерде аба мейкиндигин жана аралыкты берүү үчүн фонду да штрихтер менен жабат. (3-4-сүрөттөр).

1-курста сүрөт сабагында башталгыч этабы болгондуктан келбет көлөмү эң жөнөкөй болгон геометриялык көлөмдүү фигуралардан башталат (пирамида, цилиндр, куб, шар). Буга себеп жөнөкөй көлөмдүү нерселерден көлөмү татаалдашып кеткен нерселерге өткөндө студенттин багыт алганына жеңил болмокчу. Мындай методика көптөгөн жылдар боюнча келе жаткан салттуу ыкмага айланган сабак өтүү жолу[1]. Биринчи күндөн баштап эле сызыктуу конструкция ыкмасы менен келген туура жол деп ойлойм, себеби студент эң биринчиден болуп тартылып жаткан нерсенин конструкциясын—сөөгүн көрө билүү зарыл.

3-сүрөт.

4-сүрөт.

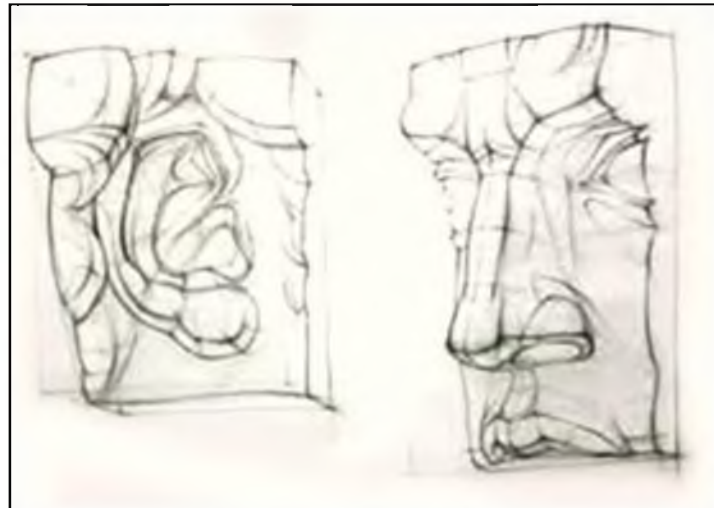
Мындай өтүү жолу айрыкча дизайнер жана архитектор кесибиндеги студенттер үчүн абдан пайдалуу, мейкиндик жана аралык боюнча сезиминин өсүшүнө зор салымдуу жол. Санкт-Петербургдагы Штиглиц атындагы көркөм сүрөт академиясынын, Москвадагы Строганов атындагы өнөр жай көркөм сүрөт академиясындагы дизайн багытында билим алып жаткан студенттер дагы мурдатан эле сүрөт сабагында сызыктуу конструкция ыкмасы боюнча иштеп келишет.

1-курста бул ыкманын жолу менен жөнөкөй геометриялык фигуралардан баштап конфигурациясы татаалдашкан кишинин баш мүчөсүнүн бөлүктөрү болгон гипстен куюлуп жасалган кулак, мурун, көз сыяктуу нерселерге чейин жетсе болот.

Жогорудагы 1-2-сүрөттөгү көрсөтүлгөн мисалдар бир топ татаалдашкан ыкма менен тартылган. Студент каптал тегиздигин көрсөтөм деген ой менен көп жерлери штрихтер менен берген. Бул жерде ашык баш өтө чаап кеткен катачылык жок, тетирисинче студенттин чеберчилиги толугу менен көрүнүп турат. Бирок мындан да кыска жол менен, тагыраак айтканда жалаң эле сызыктар менен ар кандай багытта кеткен тегиздиктерди берүүгө мүмкүнчүлүктөр бар.

5-сүрөт.

6-сүрөт.

Мындай жол менен убакыттан утуп кетсе болот. Өтүлүүчү темалар көп, бирок убакыт тар. Кийинки курстан баштап, 5-6-сүрөттөрдөгү ыкма менен адамдын башка мүчөлөрүн (колу, буту, денеси—**торс**) акырындык менен тартып, өздөштүрүп кетсе болот деген ойдомун. Буга менин жогорку окуу жайында сүрөт жана живопись сабактарынан берип келген жыйырма жылдан ашуун тажрыйбам менен сезип турамын.

Демек сызык аркылуу эле көп нерсени түшүндүрө аларын студент сезиш керек, сызыктын касиети ага өзгөчө тил болуп бере алмакчы. Бул түшүнүккө **чийүү геометриясы** жана **чийүү** сабактары да чоң көмөкчү боло алат деп эсептеймин[2]. Экөө аралык арасындагы чекиттерди табууда студенттин мейкиндиктеги ой жүгүртүүсүнө чоң көмөкчү боло алат. Болочоктогу дизайнер үчүн перспектива, мейкиндик, аралык, чекит, сызык деген нерселер сүрөт сабагында эле кездешпестен, долборлоо сабактарында да такай кездешип турмакчы.

Адам фигурасына өтүүдө **пластикалык анатомия** сабагын жарым семестр өтүп койуу ашыкча болбойт. Бул сабак дагы фигуранын келбетинин көлөмүн, пропорциясын чыгарып берүүдө чоң пайдасы тийер эле. Беш жылдык толук жогорку билим берүү мезгилинде фигура темасына көп убакыт талап кылынганына байланыштуу, фигуранын ар бир мүчөсүнө көп көңүл бурулуп, узак убакыт талап кылынат эле. Бакалавр деңгээлиндеги жогоруда айтылып жаткан себептерге байланыштуу фигураны иштөө ыкмасын жөнөкөй жана жупуну деңгээлге алып келиш керек деген сунуш кылаар элем. Тагыраак айтканда штрихтерди алып салып, жалаң сызыктар менен эле иштеп бүтүрсө болот деген ойдомун.

Мисал катары 7-8-сүрөттөрдөгү иштелген иштер тууралуу айтып кетсем, иштөө убактысы бир топко созулганы байкалып турат. Ар бир мүчөсүнүн келбетин чыгарууда көп эмгек жана убакыт талап кылынганы айтпаса деле түшүнүктүү болуп турат. Ар бир тегиздикти бөлүп турган сызыктарга жардамчы катары тегиздиктин багытына жараша штрихтер коштоп кетип жатат. Сызык конструкциясы ыкчам бүтчү ыкма катары белгилүү. Бирок жогорудагы сүрөттөрдүн ар бирине 16саатан 24саатка чейинки убакыт талап кылынаары белгилүү. Бул сүрөттөр Санкт-Петербургдагы Штиглиц көркөм сүрөт академиясынын дизайн кесиби боюнча окуп жаткан студенттердин жасаган жумуштары. Бирок баса айтып кетчү нерсе ал жерде атайын кесиптик окуу жайы болгондуктан сааттар көп бөлүнгөн. Буларга теңелиш кыйын, ойлонуп көрсөк мындай көйгөйлүү маселеден чыгып кетсе болот. Кандайдыр бир ыкманын жолдору менен ойлогон максатка утурлап, төмөндөгү сунуштаган сүрөттөр аркылуу (кыскача жол менен) изденип, бир топ маселелер чечилди деген ойдомун.

7-сүрөт.

8-сүрөт.

Убакыттын мынча кетишине эмне себепкер болушу мүмкүн. Мындай жумуштарды жасаш атайын кесиптик көркөм сүрөт окуу жайынын студенти үчүн 15 же 20 мүнөттүк эле убакыт керектелинет. Ал эми Дизайн жогорку мектебинин студентинин кесип боюнча даярдыгынын алсызыраак экендигинин себеби сааттардын аздыгы, убакыттын тардыгы. Ошондой эле сабак убагында студент такай фигура боюнча бир шилтемдерди жасап туруу өтө зарыл. Бир шилтедин пайдасы колунун, көз өлчөмүнүн, көз ченеминин көнүгүүсүнө пайдалуу. Бир шилтеди чеберчилик менен жасап кетүү деген көп убакытты, талыкпаган эмгекти талап кылган эмгектенүү[3]. 11-12-13-сүрөттөр. Менин педагогикалык тажрыйбамда студентти 2 ай мөөнөтүндөй, үйдө өз алдынча

9-сүрөт.

10-сүрөт.

дайрданууга мода журналдарынын фотографияларынан адам фигурасын **калькага** басмалап көчүрүп келүү үчүн тапшырма берем. Биринчи жумуштарында кадимкидей колунун олдоксон иштеп жатканы байкалат, сызыктар ишенимсиз, ары бери кыйшактап кеткенин көрүүгө болот. Бара-бара так жана ишенимдүү сызылган сызыктары байкалат. Калька көнүгүүсү менен студент адам фигурасынын **пропорциясын**, муундарынын бүктөлүшүн так берүүгө болгон аракетин. Мындай көнүгүүлөр такай жасалып туруусу зарыл.

Айтылган көнүгүүлөрдөн соң, өз алдынча адамдарды отургузуп алып натурадан бир шилтемдерди иштеп баштоо керек. Натурада дагы биринчи иштеп баштаганда чоң кыйынчылыктар башталат, сызыктар ойдогудай кетпей башка тарапка кетет, кыйшайып калат. Биринчи башталганда эле кыйынчылыктарга туруштук бере албагандардан эч нерсе чыкпасы белгилүү. Дагы бир айта турган сөз мугалим студентти сүрөт тартууга үйрөтпөйт, ал жөн гана багыт бере алат. Студенттин өзүнүн жөндөмү болуш керек.

11-сүрөт.

12-сүрөт.

13-сүрөт.

9-10-сүрөттөрдө жалаң гана сызыктардын жардамы менен тартылган. Кийинки тапшырмаларда адамдын фигурасынын кээ бир жерлерин пастель, сангина, күйгөн көмүр сыяктуу материалдары менен жаап койуу менен, адамдын караанындагы пропорция, муундарынын бүктөлүшүндөгү касиеттерди сактап берилсе, өзүнчө ыкма катары боло алат. 14-15-16-сүрөттөр.

14-сүрөт.

15-сүрөт.

16-сүрөт. Бул ыкма менен

жасалган жумуштар, студент чыгармачыгынын үстүндө иштеп жатканда, адам фигурасын колдонууда чоң пайдасы тийчү ыкма катары эсептейм.

Натурада тартылып жаткан объектини академикалык ыкма менен тартканда деле болот эле, бирок жогорудагы айтылып кеткен себептерге байланыштуу ушунча денгээлде эле токтолуп калууга туура келет.

17чи жана 18- сүрөттөн айтылып кеткен силуэт ыкмасы менен эле чөйрө дизайнында адам фигурасын колдонуп, долбоордон масштабдык денгээлди билсек болот, ал эми графикалык дизайнда, китепти көркөм жасалгалоодо ушул ыкма менен эле кызыктуу иллюстрацияларды тартып, кийим дизайнери болочоктогу көйнөк же болбосо пальто жана башка кийимдердин силуэтин көрсөтө алат[4]. Сунушталган ыкма менен чоң ачылыш жасалды деп айтууга болбойт, мурунтандан бери эле колдонулуп келе жатат, бирок көптөгөн кызыктуу нерселер жасалаарын сиздерге дагы бир жолу кайталап кеттим. Демек, убакыттын тартыштыгына, же болбосо сүрөт сабагы үчүн бөлүнгөн сааттардын азайышына шылтоолоп коюп отура бериш керек эместигин далилдеп кеттим деген ойдомун.

17-сүрөт.

18-сүрөт.

Адам баласынын жашоосундагы болуп жаткан прогресс эч бир тоскоолдуктарга карабай эле өсүп өнүгүп жатат жана өсө бермекчи. Сүрөт көркөм сүрөт өнөрүнүн (живопись, графика, скульптура, көркөм кол өнөрчүлүгү жана дагы дизайн, архитектура) негизи жана башаты болуп эсептелгенине кайдыгер кароого болбойт[5]. Чыгарманын башы сүрөт менен башталат, чиймелеген эскиздер, алгачкы ойлордун бардыгы карандаш менен кагаз бетине түшүрүлөт. Ошондуктан сүрөт сабагы дизайн кесибинин студенттерине баштапкы негиз десем жаңылышпаймын.

Негизги адабият:

1. Могилевцев В.А. Наброски и учебный рисунок. – Санкт-Петербург, 2011.
2. Могилевцев В.А. Образцы для копирования. Уч.пособие.- СПб.: 4арт, 2013
3. Могилевцев В.А. Основы рисунка. Уч.пособие.- СПб.: 4арт, 2012
4. Ли Н.Г. Рисунок.

Основы учебного академического рисунка/Учебник для студентов художественных техникумов. – М.: Эксмо, 2010

Кошумча адабият:

1. Авсиян О.А. Натура и рисование по представлению: Уч.пособие. - М.: Изобр.искусство, 1985.
2. Адамчик М.В. Дизайн и основы композиции в дизайнерском творчестве и фотографии. - Минск: Харвест, 2010. – 192с.
3. Беляева С.Е. Основы изобразительного искусства и художественного проектирования. Уч. пособ. – М.: Академия, 2007. – 208с., ил.
4. Бостон Э., Хьюз Д. Уютный дом. – М.: ЗАО Издательский Дом Ридерз Дайджест, 2003. – 432с.: ил.
5. Вильямс Р. Дизайн для недизайнеров /Пер с англ. В.Овчинников. – М.: Символ-Плюс, 2008. – 192с. – (Библиотека дизайна).
6. Даниэль С.М. Искусство видеть: о творческих способах восприятия, о языке линий и красок, о воспитании зрителя. – Л.: Искусство, 1990. – 223с.: ил.

7. Дятлева Г. В., Ляжова К. Л. Мастера портрета. - М., 2002
8. Ефимов А. Дизайн архитектурной среды: Учебник для вузов. –М: Архитектура-С, 2006.
9. Заёнчик В.М., Карачёв А.А., Шмелёв В.Е. Основы творческо-конструкторской деятельности: предметная среда и дизайн. Учебник для вузов. – М.: Академия, 2006. – 320с.
10. Кирцер Ю.М. Рисунок и живопись. - Москва, 2000
11. Костерин Н. Учебное рисование. - Москва: Просвещение, 1984
12. Лин М.В. Современный дизайн. Пошаговое руководство. Техника рисования во всех видах дизайна: от эскиза до реального проекта: архитектура, ландшафтный дизайн, дизайн интерьеров, графический дизайн. /Пер. с англ. О.П.Бурмаковой. – М.: АСТ, Астрель, 2012. – 199 с.
13. Натура и рисование по представлению. - Москва: Просвещение, 1984
14. Ростовцев Н.Н. Рисунок. Живопись. Композиция. Уч.пособие. - Москва: Просвещение, 1989
15. Серов А.М. Рисунок. - Москва: Просвещение, 1975
16. Учебный рисунок в академии художеств. Альбом/ Под ред. Угарова Б.С.: Авт.-сост. Сафаралиева Д.А. - М.: Изобразит.искусство, 1990
17. Хейл Р.К. Мастер-класс. Рисунок фигуры человека. М., 2006